

VÄLISEESTLANE

ASUTIS FENNO-UGRIA LENDAJAKIRI KULTUURSUHETE
ARENDAmiseks KODU- JA VÄLISEESTI VAHEL.

Väljaandja: ASUTIS FENNO-UGRIA // Vastutav toimetaja: V. ERNITS.
Tallinn, Nunne tän. nr. 2, Linna // Toimetus ja talitus: Tartus, U.-Savi t. 2, 3.
koolivalitsus. // Telef. 7-22. Avatud 10—12 e. l. ja 5—6 p. l.

Tellimishind: aastas Eestis 25 senti, Lätis 40 sant., Leedus 75 senti, Soomes 4 Smk.,
Ameerika-Ühisriikides 20 senti, Venemaal 20 kop., Belgias 4 fr.

Üksiknumber Eestis 5 senti, Lätis 10 sant., Leedus 20 senti, Soomes 1 mark, P. Am.
Ühisriikides 5 senti, Venemaal 5 kop., Belgias 1 frank., mujal vastavalt rahakursile ühes
postikuludega.

Ühes „Eesti Hõimuga“ aastakäik 1 kroon, toetustellimine 5 kr., autellimine 10 kr.
Ilmub Tartus 4 korda aastas.

Nr. 3, II aastak.

September

1929.

S I S U :

Uusi sihtjooni Väliseesti töös. Välis-Eesti almanak nr. 1. Eestlased Inglismaal, (ühes
adressidega ja pildiga). Eestlased Poolas.

UUSI SIHTJOONI VÄLISEESTI TÖÖS.

Asutis Fenno-Ugrial oli kavatsus pidada ühenduses Pärnu laulupeoga ja karskusjuubelikongressiga Pärnus ka hõimu- ja väliseesti päeva. Et aga Rootsi kuninga külaskäik laulupeo ja karskuskongressi eraldas, mille tõttu osa soome külalisi alles hiljemini tuli, kuna aga väliseestlased varemini pidid lahkuma, siis korraldas Fenno-Ugria erilise tervituskoosoleku eestlastele 26. juunil ainult väliseestlastele. See koosolek õnnestus õige hästi. Peale umbes 30 väliseestlase, peajasjalikult Riiast, võttis sellest osa, umbes 200 kodumaalast. Koosoleku meeleoluline osa oli väga hea. Koosolek algas Sibeliuse sügavalt mõjuva „Finlandiaga“, mille esitas V. Tago sümfoonia orkester. Selle järele tervitas väliseestlasi ja kokkutulnuid Fenno-Ugria nimel V. Ernits. Järgnesid tervitused laulupeo peatoimkonna nimel esimehe A. Järvetsoni poolt, Turistide Ühingu, linna ja koolivalitsuse nimel koolinõunik J. Estami poolt, ning maavalitsuse nimel esimehe J. Marksoni poolt. Külalistest vastasid tervitustele soojade sõnadega pr. Busch ja hr. Fridolin, mõlemad Riiast.

Kõne väliseesti tegelikkude küsimuste kohta pidas V. Ernits, võttes selle sisu kokku järgmisteks resolutsioonideks, millised koosoleku poolt heaks kiideti:

1) Väliseesti koosolek peab tarvilikuks, et kõik väliseestlased koonduksid eesti organisatsioonide ümber Väliseestis.

2) Väliseesti koosolek peab tarvilikuks, et antaks välja trükitud väliseestlaste aadressraamat, mis oleks heaks abinõuks nendega kultuurisidemete sõlmimiseks, aitaks üles leida ja kodumaale lähemale tuua uusi väliseestlasi ja oleks heaks abinõuks väliseestlaste rahvusteadvuse arendamisel ja kõvendamisel.

2) Väliseesti koosolek peab tarvilikuks, et loodaks tihedam väliseesti küsimusest huvitatud organisatsioonide võrk kodumaal, koondades neid ühise keskkoha Fenno-Ugria ümber.

4) Koosolek peab tarvilikuks, et väliseestlaste keskel katsutaks arendada rahvuslikku solidariteeti, koostööd ja vastastikku lugupidamist kõigi eestlaste keskel, klassi-, erakonna, hariduse ja ilmavaate peale vaatamata.

5) Koosolek peab tarvilikuks, et katsutaks kõigis eesti asundustes asutada eestikeelseid koole ehk vähemalt pühapäevakoole. Nende jaoks ja üldse vabaharidustöö korraldamiseks peaks Fenno-Ugria teiste kodumaa organisatsioonide kaasabil välja töötama normaalse töökava.

6) Koosolek soovib, et niihästi kodu- kui ka väliseestlased telleksid hõimuajakirja „Eesti Hõim“ ja „Väliseestlane“ ning loeksid ühtlasi „Välis-Eesti Almanakki“.

7) Koosolek soovib, et konsistoorium võtaks kaalumisele rändava kirikuõpetaja ametisse seadmise eesti asunduste jaoks kogu maailmas.

8) Koosolek soovib, et kõik väliseesti organisatsioonid astuksid karskustöö suhtes ühendusse niihästi Eesti Karskusliiduga kui ka vastavate maade kohalikkude karskusorganisatsioonidega.

9) Koosolek peab tarvilikuks rändavate raamatukogude asutamise Väliseestis.

10) Koosolek peab tarvilikuks, et kodumaad külastavad väliseestlased teeksid seda võimalikult organiseeritult ja teataksid sellest ette hõimuorganisatsioonide keskkorraldusele Fenno-Ugriale.

11) Koosolek peab tarvilikuks, et Fenno-Ugria korraldaks ühenduses järgmise üleriiklise laulupeoga suurema väliseesti kongressi ja näituse, milliste eeltöödele asutagu niipea, kui laulupeo-päevad on lõpulikult kindlaks määratud.

Peale resolutsioonide vastuvõtmise esitas V. Tago orkester veel muusikapalasad, millele järgnes lõppsõna V. Ernitsilt ja vaimustatult lauldud isamaa hümn.

Koosolek jättis kõigile osavõtjaile väga sooja ja mõjuva mulje.

Väliselt soliid number heal paberil, hästi illustreeritud, omajagu kuulutus. Sisult iseteadlik, optimistlik, vahest üleliigagi. Juba see on küsitav, kas eestlasi asub Välis-Eestis tõepoolest üks neljandik kogu meie rahvaarvust: palju tõenäolikum on arvestada ühe viien-
diku ga (Venes üle 160.000, mujal palju kui 100.000).

Esimeseks reaalsemaks sammuks Välis-Eesti koondamisel olevat Välis-Eesti Ühingu asutamine. Sellega on tunnustatud ebareaalseks kõik see suurejooneline Välis-Eesti koondamine, mida omal ajal tehti Vene-
maal Saamuel Sommeri, A. Niggoli ja teiste poolt, samuti kõik see tegevus, mida on arendanud väliseestlaste ühingud ja organisatsioonid kogu maailmas ja mõningad kodumaalised organisatsioonid, nende hulgas Fenno-Ugriagi, kes on siiski asutanud esimese väliseestlaste aja-
kirja (selle olemasolustki vaikib „Välis-Eesti Almanak“), korraldanud võrdlemisi hästiõnnestunud esimese väliseestlaste päeva, Tallinnas 1928, väliseestlaste vastuvõtu Pärnus sel suvel ja terve rea kõnekoosolekuid paljus Välis-Eesti ühinguis Soomes, Lätis, Leedus ja Belgias, kogunud hulga andmeid ja aadresse Välis-Eestist jne. Muidugi pole Fenno-
Ugria tegevus kitsaste võimaluste tagajärjel kuigi hiilgav, kuid ega Välis-Eesti Ühingi saa kiidelda oma tegevuse eriliselt suurte tagajär-
gedega, seda enam, et ta tegevus piirdub peaaesjalikult majanduslik-
kude ja äriliste suhete loomisega väliseestlaste ja kodumaaliste asjast-
huvitatute vahel. Kahtlemata on seegi tegevusharu ülitarvilik, ja Välis-
Eesti Ühinguale tuleb otsekoheselt tänulik olla, et ta on oma peale võtnud selle ala korraldamise. Kuid nagu ma juba varemini olen tähendanud, ei piirdu sellega kogu Välis-Eesti küsimus, ja koostööks teiste organisatsioonidega üldisel Välis-Eesti töö alal ja jääb veel kül-
lalt võimalusi ja isegi otse sundivat tarvet.

Välja arvatud eelpool käsitatud mõtted ja mõni liig suurelennuline fraas Välis-Eesti ookeanihiiglaste ja pankadevõrgu kohta, on kogu al-
manak sisult siiski õige huvitav ja reaalne. Eduard Kimberg käsitab selles kaubandusliikkude suhete arendamist väliseestlaste kaudu, millist teemi käsitletakse muiski kirjutisis. Rasmus Kangro-Pool annab huvi-
tava ülevaate eesti kunstist välismail, lubades seda täiendada edaspidi uuemate andmetega. E. R(iismann) kirjutab huvitavalt naaberriikide eesti sõprusühinguist, Ernst Kull väliseestilise liikumise sennisest arenemi-
sest, temale omase kriitilise suhtumisega eriti Fenno-Ugria tegevusse. Huvitavad ja asjalikud on teated organiseeritud Välis-Eestist ja „Ring-

vaateid välismailt“ väliseestlaste silmaga“, quasi-väliseestlaste följetooniline külaskäik sünnimaale ja „Kuidas ma Austraalia rändasin“, reedavad aga selgelt oma tahtlikult imitatsioonilist algupära: tõsine väliseestlane kirjutaks siiski teisiti, kuigi ta näiteks omas kõnekeeles rikkalikult amerikanisme tarvitaks.

Üldiselt öeldes on Välis-Eesti Almanak siiski teretulnud lisandus meie vähearvulises väliseesti kirjanduses. Soovime, et selle edaspidised numbrid oleksid täiesti soliidid, vabad neist vähestest puudustest, mida selle numbril puhul oleme konstateerinud.

EESTLASED INGLISMAAL.

Eestlaste vanem tutvus inglastega ja Inglismaaga algas merimeeste kaudu. Krimmi sõja aegu külastasid Inglise laevad Eesti randu, jättes sellest mitmele poole mälestusi, eriti Saaremaale. Loomulikult tekkis saarlastes meremeestena tung inglise laevadel sõita, mida ka hiljemini võidi teostada.

Juba 1894 korraldab soome merimeeste õpetaja Väinö Durchmann dr. O. Kallase kaudu kirjanduse muretsemist eesti merimeestele Inglismaal ja Ameerikas. Sellest ajast on eesti merimehed ikka tere tulnud külalised soome merimeeste kodudes, ka Inglismaal.

Nii mõnedki eesti merimehed said kapteniteks ja toetasid oma rahaga hiljemini Eesti riikliku iseseisvuse püüdeid nende alguses.

Viimasel aegadel on Inglise sadamates vast paarisaja eesti merimehe ümber liikunud. Inglise laevadel teenivate eestlaste arv olevat ennesõjaaegsega võrreldes arvatavasti vähenenud, kuna tööpuuduse tõttu antavat eesõigus omamaalasil.

Eesti asundus Inglismaal on väike: Londonis umbes poolesaja ümber, teistes linnades kokku vahest ehk samavõrra. Suurem osa eestlasi olevat käsitöölised, arvupoolest esikohal rätsepad. Sõda toonud Inglismaale ka eesti koduabilisi, enamasti vene pagulaste perekondadega. Tulevat ette segaabielusid, millistes võitvat ingliskeel.

1921. a. 7. juulil asutati Londoni Eesti Selts, mille sihiks liigete omavaheline tutvustamine ja kultuuriline tegevus, välja arvatud iga sugune poliitika. Seltsi esimeheks on mehaanik J. Palmer Tartust, abiesimeheks saatkonna sekretär R. Möllerson. Selts asub Londoni Eesti saatkonna ruumides. Ajutiselt käib Londonis ja Inglismaal eestlasi õppimas ingliskeelt ja tutvunemas mitmesuguste inglise kultuuri aladega, eriti aga ärieluga, milleks Londoni Eesti saatkonnal

Rühm väliseestlasi Londonis.

korda läinud mõnesuguseid soodustusi saavutada noorte eesti kaubandusteadlaste paigutamiseks lühemaks praktika harjutamiseks Londoni äridesse kuueks kuuks kunni 1 aastani, vaba korteri ja ülespidamisega. Ka mõningaid muid soodustusi on Eesti saatkonnal korda läinud hankida Inglismaal viibijaile.

Meil on palju vaieldud inglise-ameerika kultuuri tähtsuse üle Eesti tuleviku kultuurorientatsiooni seisukohalt. Seda kultuurorientatsiooni võidakse aga realiteediks muuta lähemate kokkupuutumistega Inglismaaga ja Ameerikaga, mis eeldab tulevikus Inglismaagi rohke-
maarvulist külastamist eestlaste poolt.

INGLISMAAL ASUVATE EESTLASTE AADRESSE. *)

- Adamson, F., hra, 71, Haverstock Hill, London, N. W. 3.
Adamson, A. pr., sealsamas.
Adamson, B., prl., sealsamas.
Anderson, Johannes, hra, 87 Sinchair Rd, West 14, äriteenija.
Anderson, proua.
Anveldt, Jüri, hra, 180, Great Titchfield Street, London W. 1.
Anveldt, Kristiine, pr., sealsamas.
Bergman, A., hra, 11, West Cromwell Road, S. W. 5, saatkonna ametnik.
Bergman T., pr., sealsamas.
Brehm, neiu, 21, Cornwall Terrace, Regent's Park, N. W., bonne.
Ehmer, M., neiu, 116, St. Alban's Avenue, Beford Park, N. W.
Ellenberg, J., neiu, 61, The Avenue, Kew Gardens.
Hoppe, Gustav, 10 Canonbury Road, Canonbury, London, N. 1.
Hoppe, proua, sealsamas.
Ilves, Hilda, 35, Highbury, New Park, N. 5. õppija; ajutiselt Londonis.
Jaekel, Leopold, „Patricxbourne“, The Avenue, Radlett, Herts, England.
Kallas, Oskar, dr. phil.; saadik, 167 Queens Gate, South Kensington, S. W. 7.
Kallas, Aino, proua, kirjanik, sealsamas.
Kallas, Hillar, üliõp. sealsamas.
Kapel, A., hra, Church Street, North Woolwich.
Karlson, Lydia, c/o mrs J. Wulff, 54, Kenilworth Aneus, Wimbledon, S. W. 10, õppija — ajutiselt Londonis.
Kranick, A., hra, 21, Albany Street, Regent's Park, N. W. 1.
Kranick, pr., sealsamas.
Ketmann, Erna, c/o Mrs. Kimmins, Herit. Craft Schools, Chailey, Sussex, õppija — ajutiselt Londonis.
Kerner, hra, 3, Ramilles Place, Oxford Street, W. 1.
Kerner, pr., sealsamas.
Kruus, E., prl., 57, Sinclair Road, West Kensington, W. 14, õppija — ajutiselt Londonis.
Laas, neiu, 26, Bolton Gardens, S. W. 5.

*) Toimetus palub käesolevat nimekirja täiendada.

Lindemann, M., neiu, Tuckton House, Tuckton, Bournemouth.
 Linneberg, K., leitnant, 2, Dinsdale Rd., Vaubrough Hill, Blackheath, S. E. 3.
 Möllerson, R., hra, 167, Queen's Gate, S. W. 7, peakonsul.
 Möllerson, H., pr., sealsamas.
 Myrsepp, hra, 42, Wellfield Road, Streatham, S. W. 16.
 Neumann, Conrad, hra, 9, Southampton Str., London, W. 1.
 Nimmer, hra, 7, Cambridge Terrace, Regent's Park, N. W.
 Ojanson, V., hra, 167, Queen's Gate, S. W. 7, saatkonna sekretäär.
 Ojanson, M., sealsamas.
 Ott, A., neiu, 29, Cole Street, Chelsea, koduabiline.
 Paap, M., hra, 10, Egbert Street, London, N. W. 1.
 Palmer, J., hra, 100, Dawes Road, Fulham, S. W. 6, mehaanik.
 Palmer, proua, 100, Dawes Road, Fulham, S. W. 6.
 Papello, K., hra, 15, Woburn Place, London, W. C. 1, insener.
 Papello, pr., 15, Woburn Place, London, W. C. 1.
 Piip, J., hra, 14, Leighton Crescent, N. W. 5.
 Piip, proua, sealsamas.
 Pikk, hra, 3, Ramilles Place, Oxford Street, W. 1, rätsepp.
 Pikk, pr., 3, Ramilles Place, Oxford Street, W. 1.
 Perno, L., hra, Tuckton House, Tuckton, Bournemouth, kontoriametnik.
 Perno, proua, Tuckton House, Tuckton, Bournemouth.
 Rist, N., neiu, 52, Elveston Place 33, rätsepp; eestlane, inglise kodanik.
 Rixon, hra, 11—12, Gosfield Street, W. 1.
 Rixon, pr., sealsamas.
 Saar, M., hra, 233, Wilmont Street, Bethnel Green, E.
 Sauga, hra, 87, Sinclair Road, W. 14, rätsep.
 Thalfeldt, A., neiu, 27, Harrington Gardens, S. W., koduabiline.
 Tomack (Tumak), K., 27, George Street, Hampstead, N. W.
 Tomack, pr., sealsamas.
 Treumann, neiu, 26, Gledhow Gardens, S. W. 5.
 Uusmann, Karl, 167, Queen's Gate, S. W. 7, saatkonna ametnik.
 Uusmann, B., pr., sealsamas.
 Veros, Valter, The Moorings Sevenoaks, pangaametnik.
 Pääle eelnimetatute elab Inglismaal umbes 50 Eesti kodanikku.

EESTLASED POOLAS.

Poolas asub Varssavi Eesti saatkonnast saadud andmetel (16. sept. s. a.) 59 eestlast, saatkonna teenijad ja ametlikud isikud juure arvatud, neist Varssavis 16, Lodzis 13, Vilnos ja Bydgoszczis 4, Poznanis ja Naeczowis 3, Lwowis, Pilitsas ja Siedlecis igas 2, peale selle 13 kohas igal pool 1 isik. Nende hulgas on 4 inseneri, 1 tehnik, 2 mehaanikut, 1 montöör, 1 proviisor, 1 üliõpilane, 1 lauljanna, 1 tantsijanna, 1 kasvatajanna, 1 diakoniss, 1 ärimees, 1 kingsepp, 1 retusheerija jne., ülejäänud osa äriteenijad, töölised ja teenijad ja teatamata elukutsega

isikud, mõned isegi hoolealused ja pensionärid. Poolas puudub senni eesti organisatsioon, mille asutamist on takistanud senni eestlaste laialipillatud olek. Selle organisatsiooni asutamine oleks aga siiski võimalik, kui selle liigetelt ei nõuta sunduslikku koosolekuil käimist, vaid lepitaakse ainult liikmeks olemisega, liikmemaksu maksmisega ja kirjalikkude tegevusaruannete saatmisega liikmetele näiteks väliseestlaste kaudu. Nii jääks ühingu juhtijaiks õieti Varssavi eestlased, niihästi saatkonnast kui ka väljaspoolt, kuna mujal asuvad eestlased peaks Varssaviga ühendust ainult niipalju ja sel kombel, kui see kellelgi võimalik. See oleks siiski rahvuslikuks äratuseks ja virgutuseks muidu täitsa mitte-eestilises ümbruses. Lodzis võidakas asutada isegi kohalik osakond. Koosviibijate vähearvulisuse tõttu ei tarvitseks ühing ruumide muretsemiseks üldse kulusid tegema hakatagi, vaid saaks väga hästi läbi Varssavis saatkonna ruumidega, saatkonna lahkel loal, kuna Lodzi rühm võiks käia koos mõne üksiku eestlase korteris. Sel kombel vabaneksid ühingu tulud ainult vaimliste tarvete rahuldamiseks, eestikeelsete ajalehtede ja raamatute muretsemiseks jne., mida muuseas kahtlemata heameelega kodumaaltki saadaks, kui ühing on asutatud. Sellepärast loodame ja soovitame, et lähemal ajal asutataks Poolas Eesti ühing, sealsete eestlaste rahvuskultuuriliseks koondamiseks ja virgutamiseks.

EESTLASTE AADRESSE POOLAS. .

Varssavis:

Ahi, Johannes, montöör, naine Johanna, ul. Podvale 10, Warszawa.
 Feldmann, Karl, proviisor, Warszawa, Praha, Targovo 63—13.
 Hutmann, Arvid, äriteenija.
 Hand, Jaan, aadress: Eesti saatkonna kaudu, Aleja Ujaz dorowska 19.
 Jakobson, kol. aadress: Eesti saatkond.
 Klement, Oskar, aadress: Eesti saatkonna kaudu.
 Klumberg, Herta, tütar Ingrid, abikaasa, Warszawa, Al. Jerusalemska
 Mirt, Nikolai, aadress: Eesti saatkonna kaudu.
 Schmidt, Konstantin, saatkonna sekretär ja saadiku kohustetäitja, Eesti saatkond.
 Spiegel, Hugo, aadress: Eesti saatkonna kaudu.
 41, IV p.
 Trzeciak, Alice üliõpilane.

Lwowis:

Unso, Aleksander, pagar, Lwow 15, Blonie Janowskie, 11.
 Tannebaum, prl. Nadeshda, lauljanna.

(Järgneb.)

„Postimehe“ trükk, Tartus 1929.